

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

**ба диссертатсияи Қурбонов Назаралӣ Талабович дар мавзун
“Такмили тадбирҳо оид ба пешгирии бемориҳои зухравӣ дар байни
гурӯҳҳои осебпазири аҳоли” аз рӯи ихтисоси**

14.02.03 – Сихатии ҷомеа ва тандурустӣ

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ (формула ва соҳаи таҳқиқот). Диссертатсияи Қурбонов Назаралӣ Талабович дар мавзӯи “Такмили тадбирҳо оид ба пешгирии бемориҳои зухравӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли” ба ихтисоси илмии 14.02.03 – Сихатии ҷомеа ва тандурустӣ ба шиносномаи ихтисосӣ илмӣ пурра мувофиқат мекунад. Мавзӯи диссертатсия ба таҳқиқ ва ташаккули чорабиниҳои муассир барои беҳтар намудани саломатии гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа нигаронида шудааст. Ихтисоси 14.02.03 – Сихатии ҷомеа ва тандурустӣ ба таҳлили вазъи умумии саломатии аҳоли ва омӯзиши самтҳои пешгирикунандаи бемориҳо тамаркуз мекунад. Як самти муҳими ин ихтисос пешгирии бемориҳои сироятӣ ба ҳисоб меравад. Диссертатсия методҳои муассири назорат ва пешгирии бемориҳоро, хусусан барои гурӯҳҳои осебпазири аҳоли, таҳия ва пешниҳод мекунад. Дар доираи ин таҳқиқот, масъалаҳои саломатии гурӯҳҳои осебпазир мавриди омӯзиш қарор гирифта, методҳои муассири ғамхорӣ ва дастгирии тиббӣ барои беҳбудии вазъи онҳо таҳия мегардад. Ҳамин тавр, ин мавзӯё яке аз самтҳои калидии ихтисосро ташкил медиҳад. Илова бар ин, диссертатсия ҷанбаҳои иҷтимоӣ, гигиенӣ ва фарҳангии пешгирии бемориҳоро баррасӣ карда, омилҳои иҷтимоии хатар ва алоқамандиро таҳлил менамояд. Дар маҷмӯъ, мавзӯё ва муҳтавои диссертатсия равишҳои илмиро истифода бурда, барои расидан ба натиҷаҳои амалӣ ва тавсияҳо оид ба пешрафти низоми пешгирии бемориҳо дар ҷомеа мутобиқ аст.

Мубрамияти мавзӯи таҳқиқ. Бо пуштибонии Ҳукумати кишвар, пешгирии бемориҳои иҷтимоӣ, аз ҷумла сироятҳои зухравӣ, ва беҳбудии

дастрасии аҳоли ба хизматрасониҳои тиббӣ ва иҷтимоӣ ба самтҳои афзалиятноки низоми тандурустии кишвар шомил шудааст. Бо афзоиши муҳоҷирати меҳнатӣ, хатарҳои рафторӣ, наҷъамандӣ ва тағйироти нақши оила, паҳншавии бемориҳои зухравӣ миёни гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа ба мушкилоти ҷиддии иҷтимоиву тиббӣ табдил ёфтааст. Ин бемориҳо на танҳо ба вазъи иҷтимоӣ, балки ба буҷети оилавӣ ва сатҳи зиндагии аҳоли таъсири манфӣ мерасонанд. Дар шароити ҷаҳонишавӣ, бухронҳои молиявӣ ва пастравии сатҳи маълумотнокии иҷтимоӣ, аҳамияти ин проблема боз ҳам бештар мегардад. Таҳқиқоти ватанӣ ва байналмилалӣ зарурати ҳамоҳангсозии ҷораҳои профилактикӣ ва беҳбуди дастрасии босифати хизматрасониҳои тиббиро таъкид намуда, инро ҳамчун роҳи муҳими баланд бардоштани солимии репродуктивӣ ва сифати зиндагии ҷомеа арзёбӣ мекунанд. Дар Тоҷикистон, ки захираҳои зиёди меҳнатӣ дорад, масъалаи ҳифзи саломатии гурӯҳҳои осебпазири аҳоли ва коҳиши хавфҳои иҷтимоӣ аҳамияти ғавқулода пайдо намудааст. Ҳамзамон, ташҳиси бармаҳал ва таъобат, инчунин пешгирии бемориҳои зухравӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазир ва аъзои оилаҳои онҳо дорои аҳамияти калидӣ мебошад. Олимони соҳа ба проблемаҳои пешгирии бемориҳои зухравӣ диққати бештар равона намуда, тибқи қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ин бемориҳо ба рӯйхати бемориҳои муҳим шомил карда шудаанд, ки барои атрофиён хатарноканд. Дар шароити кунунӣ, мутахассисон ба роҳҳои пешгирии паҳншавии бемориҳои зухравӣ диққати махсус медиҳанд. Ҳамин тавр, бемориҳои зухравӣ, ки қобили идоракунист, тавассути барномаҳои қабулшудаи миллӣ, аз ҷумла ВНМО/БПНМ, зарурати идомаи ҷораҳои профилактикӣ дар ҳама сатҳҳои ҷомеа тасдиқ гардидааст.

**Дарачаи нағгонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуқтаҳои илмие,
ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд.**

Хусусиятҳои зерини эпидемиологии сироятҳои зухравӣ дар минтақаҳои ҷануби Ҷумҳурии Тоҷикистон бори аввал муқаррар гашт:

1. Баъзе махсусиятҳои эпидемиологии бемориҳои сироятии зухравӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳолии минтақаҳои ҷануби Ҷумҳурии Тоҷикистон ошкор карда шуданд;

2. Муқаррар карда шуд, ки дар байни беморони гирифтор ба сироятҳои зухравӣ қисми асосиро гурӯҳҳои осебпазири аҳоли: шахсони яккаву танҳо, ҷойи зисти номуайян, ашхоси дар ҳолати душвори зиндагӣ қарордошта ва муҳоҷирони меҳнатӣ ташкил медиҳанд;

3. Таъсири сатҳи маълумот, синну сол ва шуғл ба сатҳи мубталошавӣ ба бемориҳои зухравӣ: трихомониаз, хламидиоз, сӯзок ва оташак, аз ҷумла дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли тасдиқ гардид;

4. Махсусиятҳои рафтори заноне, ки дар муҳоҷирати меҳнатӣ қарор доранд, ҳангоми мурочиат ба табибони акушер-гинеколог ва табиби оилавӣ вобаста ба мақоми иҷтимоӣ ва маълумоташон ба қайд гирифта шуданд;

5. Муқаррар карда шуд, ки дар байни ҳолатҳои сабтёфтаи мубталошавӣ ба сироятҳои зухравӣ аксаран сироятҳои хламидӣ ва трихомониаз, ки герпес ва папилломаҳоро дар пай доштанд, ба назар мерасанд.

Таҳқиқоти гузаронидашуда нишон дод, ки бемориҳои сироятии зухравӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳолии минтақаҳои ҷануби Ҷумҳурии Тоҷикистон бештар паҳн шудаанд. Гурӯҳҳои осебпазир, аз ҷумла шахсони яккаву танҳо, шахсони бе ҷойи зисти муайян, ашхоси дар ҳолати душвори зиндагӣ қарордошта ва муҳоҷирони меҳнатӣ, қисми асосии беморони гирифтор ба сироятҳои зухравиро ташкил медиҳанд. Муайян карда шуд, ки сатҳи маълумот, синну сол ва шуғл ба сатҳи мубталошавӣ ба бемориҳои зухравӣ, аз ҷумла трихомониаз, хламидиоз, сӯзок ва оташак, таъсири назаррас мерасонанд. Таҳқиқот инчунин рафтори заноне, ки дар муҳоҷирати меҳнатӣ қарор доранд, ҳангоми мурочиат ба табибони акушер-гинеколог ва табиби оилавӣ вобаста ба мақоми иҷтимоӣ ва сатҳи маълумоташон ба назар гирифта, хусусиятҳои рафтории онҳо муайян карда шуданд. Дар баробари ин, маълум гардид, ки дар байни ҳолатҳои сабтёфтаи мубталошавӣ ба сироятҳои зухравӣ

бештар сироятҳои хламидӣ ва трихомониаз ба назар мерасанд, ки бо герпес ва папилломавирус ҳамроҳ мешаванд. Ин натиҷаҳо метавон дар таҳияи стратегияҳои муассири пешгирӣ ва назорати бемориҳои сироятии зухравӣ истифода бурд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсияи ифодаёфта.

Диссертатсияи Курбонова Назаралӣ дар асоси тавсияҳои Ташкилоти Умумиҷаҳонии Тандурустӣ (ТУТ), инчунин таҳқиқот ва нашрияҳои муаллифони ватанию хориҷӣ таҳия шудааст. Дар он назари муосир ба масъала баррасӣ гардида, таҳлили амиқи далелҳои илмӣ ва таҷрибаҳои беҳтарини байналмилалӣ пешниҳод карда шудааст. Маводи диссертатсия бо таъкибот ба методологияи муосир ва маълумоти муҳими илмӣ таҳия шуда, дар он масъалаҳои асосии вобаста ба соҳаи таҳқиқот ба таври муфасссал таҳлил карда мешаванд. Ин таҳқиқот метавонад заминаи муҳим барои рушди минбаъдаи соҳа ва таҳияи стратегияҳои муассир дар ин самт бошад. Дар адабиёти соҳавӣ масъалаҳои тиббӣ иҷтимоии сироятҳои зухравӣ ва бемориҳои дигари урогениталӣ ҳамчун мавзӯи муҳим ва ҷиддӣ таъкид мегарданд. Ҳанӯз пурра омӯзиш, таҳлил ва арзёбии омилҳои муҳталиф, аз қабили синну сол, шуғл, маҳалли зист ва рафтори садҳо ҳазор муҳочирони меҳнатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар хориҷ фаъолият доранд, нисбати сатҳи гирифтورشавии аҳоли ба ин бемориҳо анҷом дода нашудааст, бо вучуди татбиқи барномаҳои мақсадноки пешгирӣ. Дар ҷараёни таҳқиқот душвориҳои мавҷудаи соҳа ва натиҷаҳои Хадамоти санитарӣ, аз ҷумла бахши дерматовенерологӣ, бо равишҳои илмӣ таҳқиқ карда шуданд. Натиҷаҳои воқеии ин бахши тандурустӣ аз лиҳози аҳамияти иқтисодӣ иҷтимоӣ барои минтақа ва ҷомеа ҳамчун як унсур калидӣ арзёбӣ гардиданд. Ҳамин омилҳо мубрамияти мавзӯи таҳқиқотро бозгӯ мекунанд ва зарурати коркарди равишҳои нави илмӣ ва тақмили усулҳои пешгирии аввалияи сироятҳои зухравӣ, хусусан дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли, бахусус муҳочирони

меҳнатиро равшан месозанд. Ин масъала ҳамчун самти муҳим ва рӯзмарра боқӣ мемонад.

Диссертатсияи Курбонов Н.Т. дар доираи татбиқи «Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давра то соли 2030», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 414 аз 30 сентябри соли 2021 тасдиқ шудааст, иҷро гардидааст. Ин таҳқиқот ба ҳадафҳои стратегии рушди милли мутобик буда, масоили муҳимро дар робита ба таҳкими соҳаҳои афзалиятнок, аз ҷумла тандурустӣ, илм ва инноватсия, равшан менамояд. Дар ҷараёни иҷрои диссертатсия усулҳои муосири таҳқиқоти илмӣ ва таҳлили маълумоти оморӣ истифода гардида, натиҷаҳои бадастомада метавонанд ҳамчун заминаи илмӣ барои рушди минбаъдаи соҳа ва тақмили механизмҳои идоракунӣ хидмат кунанд. Ҳамзамон, корҳои анҷомшуда метавонанд дар таҳияи сиёсати давлатӣ ва амалисозии барномаҳои миллии рушди устувор нақши муҳим бозанд.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия дар ҳаҷми 182 саҳифаи матни компютерӣ таҳия шудааст. Сохтори он аз муқаддима, таснифоти умумии таҳқиқот, шарҳи адабиёти соҳавӣ, 6 боб, хулоса, тавсияҳо барои истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Дар диссертатсия 18 ҷадвал, 5 диаграмма ва 2 расм ҷой дода шудааст. Рӯйхати адабиёт 186 сарчашмаро дар бар мегирад, ки аз онҳо 143 номгӯй бо забони русӣ ва 43 номгӯй бо забони англисӣ мебошанд. Диссертатсия бо 6 замима пурра карда шудааст. Дар муққаддима аҳамияти мавзӯи таҳқиқ, наwgонии илмӣ, аҳамияти амалии натиҷаҳои бадастовардашуда муаян шудааст.

Дар боби якум (шарҳи адабиёт) таҳлили адабиёти илмӣ нишон дод, ки таҳқиқоти қаблӣ оид ба бемориҳои сироятии зухравӣ асосан ба ҷанбаҳои тиббӣ, биологӣ ва иҷтимоии ин бемориҳо нигаронида шудаанд. Дар ин таҳқиқотҳо омилҳои эпидемиологӣ, хусусиятҳои клиникӣ ва иҷтимоии

пахншавии ин сироятҳо ба таври муфассал баррасӣ гардидаанд. Гарчанде таҳқиқотҳои мавҷуда дар ташаккули заминаи илмӣ барои пешгирии ин бемориҳо саҳми назаррас гузоштаанд, вале масъалаҳои марбут ба коркарди стратегияҳои мақсаднок ва фарогир барои гурӯҳҳои осебпазири аҳоли, махсусан муҳоҷирони меҳнатӣ, ханӯз пурра омӯхта нашудаанд. Илова бар ин, дар адабиёти соҳавӣ норасоҳои дар омӯзиши робитаҳои байни омилҳои иҷтимоӣ, шароити иқтисодӣ ва рафтори инфиродӣ бо сатҳи гирифтӣ ба ин бемориҳо мушоҳида мешавад. Ҳамчунин, нокифоя будани маълумот оид ба самаранокии тадбирҳои пешгирикунанда, ки ба гурӯҳҳои муайяни аҳоли равона шудаанд, яке аз камбудҳои ҷиддии таҳқиқотҳо мебошад. Махсусан, норасоии равишҳои ҳамгироии таҳлили омилҳои гуногун ва таъсири онҳо ба паҳншавӣ ва пешгирии сироятҳои мазкур қайд карда мешавад. Маводҳои дар боби мазкур овардашуда нишон медиҳанд, ки муаллиф дониши амиқ ва огоҳии баланд оид ба масъалаи мавриди таҳқиқ дорад. Муаллиф дар асоси таҳлилҳои муфассали илмӣ ва манбаъҳои муътамад масъалаи матраҳшударо баррасӣ намуда, ҷанбаҳои муҳим ва дурнамои онро равшан кардааст. Ин шаҳодат медиҳад, ки ӯ на танҳо бо масъала хуб ошно аст, балки инчунин онро аз дидгоҳи таҳлилии муосир арзёбӣ мекунад ва барои рушди минбаъдаи соҳа саҳми назаррас мегузорад.

Дар боби дуюм (мавод ва методҳои таҳқиқот) қайд карда мешавад, ки методи сотсиологӣ ҳамчун яке аз равишҳои асосӣ дар таҳқиқоти иҷтимоӣ-гигиенӣ дар соҳаи тандурустӣ муҳимият ва самаранокии худро нишон додааст.

Ҳаҷми маводи таҳқиқот барои иҷрои диссертатсияи илмӣ кофӣ ва намояндагӣ буда, имконият медиҳад, ки натиҷаҳои бадастомада боэътимод арзёбӣ карда шаванд. Объект ва мавзӯи таҳқиқот дуруст муайян гардида, самтҳои асосии омӯзиш равшан карда шудаанд, ки ба муҳтавои таҳқиқот мувофиқат доранд. Муаллиф таҳқиқоти сотсиологиро дар шакли пурсиш гузаронидааст, ки дар он 850 респондент аз минтақаҳои гуногуни ҷумҳурӣ, аз

ҷумла минтакаи Кӯлоб (шаҳр ва ноҳияҳои Кӯлоб, Ҳамадонӣ, Восеъ, Фархор) ва минтакаи Бохтар (Ҷ. Балхӣ, Кӯбодиён, Вахш, Абдурахмони Ҷомӣ) иштирок намудаанд. Ин респондентҳо дар солҳои 2015-2021 дар муҳоҷирати меҳнатӣ, қарор доштанд, ки ба таҳлили васеи таъсири шароити муҳоҷират ба омилҳои иҷтимоӣ ва иқтисодӣ мусоидат мекунад. Дар раванди таҳқиқот усулҳои муосир, санҷидашуда ва такроршавандаи таҳқиқотӣ истифода шудаанд, ки ба вазифаҳои таҳқиқот мутобиқ буда, саҳеҳии натиҷаҳо таъмин менамоянд. Ин таҳқиқот имконият медиҳад, ки вазъи мавҷуда дақиқ арзёбӣ шуда, пешниҳодҳои илмӣ ва амалӣ барои беҳтар кардани вазъият ва таҳияи стратегияҳои оянда пешниҳод карда шаванд.

Ин метод имконият фароҳам овард, ки масъалаҳои асосии таҳқиқот, аз ҷумла омӯзиши омилҳои вобаста ба бемориҳои зухравӣ, бо назардошти синну сол, шароити иҷтимоӣ ва рафтори гурӯҳҳои осебпазир, мушаххас гарданд. Дар раванди таҳқиқот, равиши сотсиологӣ барои ҷамъоварӣ, таҳлил ва арзёбии маълумоти ибтидоӣ истифода шуда, тавачҷуҳи махсус ба аҳолии осебпазир, хусусан муҳоҷирони меҳнатӣ, зоҳир карда шуд.

Таҳқиқот аз марҳилаҳои мушаххаси ҷамъоварӣ ва таҳлили маълумот иборат буд, ки тавассути пурсишҳо ва мусоҳибаҳои мақсаднок амалӣ гардид. Ин равиш имкони ба даст овардани иттилооти муфассалро дар бораи вазъи эпидемиологӣ ва омилҳои марбут ба сироятҳо таъмин намуд. Маълумоти ҷамъоваришуда на танҳо барои таҳияи тавсияҳои илмӣ ва амалии ҳалли мушкилоти бемориҳои зухравӣ, балки барои ташаккули барномаҳои миллии пешгирӣ ва тағйир додани рафтори гурӯҳҳои осебпазир истифода шуданд.

Ин таҳқиқот бо истифода аз методҳои гуногун, аз ҷумла таҳлили комплексӣ, омӯрӣ ва сотсиологӣ, шароити воқеии эпидемиологиро таҳлил намуда, ба таҳияи хулосаҳо ва тавсияҳои амалии фарогир мусоидат кард. Он аҳамияти назарраси назариявӣ ва амалӣ дошта, ҳамчун заминаи асосӣ барои таҳияи стратегияи миллии пешгирии бемориҳои зухравӣ хизмат мекунад.

Натиҷаҳои таҳқиқоти шахсӣ дар бобҳои оянда пешниҳод шудаанд.

Дар боби сеюми диссертатсия вазъи соҳаи тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии минтақаҳои ҷанубии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳлил гардидааст. Натиҷаҳои баррасии системаи пешгирии сироятҳои зухравӣ дар Тоҷикистон нишон медиҳанд, ки ин низом, ҳамчун аксари кишварҳои пасошӯравӣ, то ҳол ба меъёрҳои муосири тибби исботшуда мутобиқат намекунад. Барои бартараф намудани ин мушкилот, таҳия ва амалисозии стратегияи фарогири пешгирикунанда зарур мебошад. Самти афзалиятноки фаъолият бояд ба тақвияти сатҳи дониш ва огоҳии тиббии беҳдошти аҳоли нигаронида шавад. Барномаҳои иттилоотӣ ва маърифатӣ бояд гурӯҳҳои ҳадафманди зеринро дар бар гиранд: хонандагони мактабҳои таҳсилоти умумӣ ва литсейҳо, донишҷӯёни коллеҷҳои ғайритиббӣ, гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа ва муҳоҷирони меҳнатӣ. Ин равиши ҳамаҷониба имконият медиҳад, ки таъсирбахшии чорабиниҳои пешгирикунанда ба таври қобили мулоҳиза афзоиш ёбад.

Боби чорум натиҷаҳои пурсиши иҷтимоии гурӯҳҳои осебпазиреро дар бар мегирад, ки ба мутахассисони соҳавӣ, аз ҷумла ба духтурони минтақавӣ муроҷиат намудаанд. Дар маҷмӯъ, натиҷаҳои таҳқиқоти анҷомёфта ва хулосаҳои коршиносони Бюрои минтақавии ТУТ ва муҳаққиқони ватанӣ тасдиқ мекунанд, ки паҳншавии бемориҳои сироятӣ бо норасоӣҳо дар қорҳои иттилоотӣ маърифатӣ, махсусан дар минтақаҳои буди боши муваққатӣ, алоқаманд мебошад. Интиқоли бемориҳои сироятӣ, аз ҷумла ҳолатҳои, ки сироятҳо дар шакли «пинҳон» қарор доранд, ва бемориҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ хатарнок, асосан ба рафтори гурӯҳҳои осебпазири аҳоли, сатҳи пасти зиндагӣ ва фарҳанги нокифояи санитарии онҳо вобаста аст.

Барои татбиқи самараноки барномаҳои давлатӣ ва соҳавӣ зарурати тақвияти ҳамкориҳои мутахассисони бахшҳои гуногун, аз ҷумла диспансерҳои пешгирии бемориҳои пӯсту зухравӣ, муассисаҳои КАТС ва ташкилотҳои

ғайридавлатӣ ба миён омадааст. Ҳангоми таҳияи лоиҳаи дурнамои пешгирии бемориҳои сироятӣ, аз ҷумла бемориҳои хусусияти иҷтимоидошта, дар сатҳи шахру ноҳияҳо, роҳбарони муассисаҳои КАТС бояд кӯшишҳои худро ба ҳалли масъалаҳои маблағгузорӣ, такмили сохтори хизматрасонӣ ва беҳтар намудани дастрасии кумакҳои тиббӣю иҷтимоӣ ба аҳоли равона созанд. Илова бар ин, дар муддати кӯтоҳтарин фаъолияти Раёсати тандурустии вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд бо назардошти афзалиятҳои стратегии ҳифзи саломатӣ таҷдид карда шавад. Ин тадбир барои таъмини баробарии дастрасии аҳолии минтақаҳо ба кумакҳои саривактӣ ва босифати муолиҷавию профилактикӣ, инчунин иҷрои самараноки вазифаҳои муассисаҳо ва гузаронидани чорабиниҳои пешгирикунанда мусоидат хоҳад кард. Таҳқиқот нишон дод, ки сироятҳои зухравӣ дар байни мардону занони таҳти омӯзиш бештар хламидиоз ва трихомониазро дар бар мегиранд, ки бо дигар сироятҳои ҳамроҳ, аз ҷумла герпес ва папилломавирус, мушоҳида мешаванд. Тарзи ҳаёти солим ва огоҳӣ дар бораи пешгирии бемориҳо нақши муҳим доранд. Барномаҳои мақсадноки пешгирӣ самаранокии хуб нишон дода, коҳиши сатҳи сироятро дар гурӯҳҳои осебпазир таъмин мекунанд. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд барои такмили стратегияҳои миллии тандурустӣ истифода шаванд.

Боби панҷум самаранокии барномаҳои мақсадноки пешгирӣ аз паҳншавии бемориҳои зухравӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро баррасӣ менамояд. Дар он қайд гардидааст, ки дар Тоҷикистон омилҳои объективии паҳншавии сироятҳои зухравӣ мавҷуданд, ки асосан ба рафтори гурӯҳҳои осебпазир, аз ҷумла нашъамандон ва шахсоне, ки алоқаи беҳатарро риоя намеkunанд, вобаста мебошанд. Бинобар афзоиши бемориҳои сироятӣ, таҳия ва татбиқи барномаҳои соҳавӣ ва чораҳои пешгирикунанда барои беҳбуди вазъи саломатии аҳоли зарур арзёбӣ мегардад. Вазорати тандурустӣ дар ҳамкорӣ бо ҷомеа тадбирҳои мушаххасе меандешад, ки ба таҳкими инфрасохтор, тарғиби тарзи ҳаёти солим ва истифодаи технологияҳои

иттилоотӣ равона гардидаанд. Дар ин боб истифодаи технологияҳои иттилоотӣ ва гузариш ба системаҳои электронӣ барои идоракунии муассисаҳои тандурустӣ муҳим арзёбӣ шудааст. Инчунин таъкид мегардад, ки барномаҳои иттилоотӣ ва тарбиявӣ махсусан барои ҷавонон ва гурӯҳҳои осебпазир мусоидат мекунанд то онҳо одатҳои солимро ташаккул диҳанд ва саломатии худро беҳтар созанд. Ҳамоҳангии байнисоҳавӣ ва таъмини баробарии дастрасӣ ба хизматрасониҳои тиббӣ ҳамчун чораҳои стратегӣ тавсия дода мешаванд.

Дар бахши «Муҳокимаи натиҷаҳои бадастомада» муаллиф натиҷаҳои таҳқиқоти худро муфассал таҳлил намуда, онҳоро бо маълумоти муҳаққиқони дигар муқоиса ва арзёбӣ мекунад. Дар раванди таҳлили илмӣ, муаллиф хусусиятҳои бадастомадаи таҳқиқотро бо дарназардошти методологияи муосир ва маълумоти мавҷуда муқоиса намуда, далелҳои илмӣ ва таҳлилҳои мухталифро баррасӣ мекунад. Ин равиш имкон медиҳад, ки натиҷаҳо на танҳо дар доираи таҳқиқоти мазкур, балки дар контексти васеи соҳаи илмӣ ҷойгир карда шаванд.

Муаллиф дар асоси маълумоти бадастомада хулосаҳои мушаххас пешниҳод намуда, дурнамои таҳқиқоти минбаъдаро муайян месозад. Ин бахш натиҷаҳои таҳқиқотро ҷамъбаст намуда, муносибати муаллифро нисбат ба масъала равшан мекунад ва асоси илмии корро мукамал менамояд. Ҳамзамон, муаллиф робитаи таҳқиқоти гузаронидашударо бо таҳқиқоти пешина ва равандҳои муосири соҳа нишон дода, аҳамияти натиҷаҳои бадастомадаро дар рушди минбаъдаи илм таъкид мекунад.

Маводи дар ин бахш овардашуда на танҳо натиҷаҳои таҳқиқотро ба ҳам мепайвандад, балки бо таҳлили амиқ ва методологияи муосир, корро ҳамчун як таҳқиқоти мустақил, мукамал ва анҷомёфта муаррифӣ менамояд. Ин раванд имкон медиҳад, ки кор на танҳо ҳамчун як таҳқиқоти илмӣ, балки

ҳамчун асос барои таҳқиқоти минбаъда ва татбиқи натиҷаҳо дар амал арзёбӣ гардад.

Боби шашум натиҷаҳои таҳқиқотҳо оид ба норасоӣҳои ҷиддии соҳаи тандурустиро дар солҳои 2012–2015 нишон медиҳад. Маълумотҳои таҳлилии собит месозанд, ки дар ин давра системаи тандурустии кишвар бо мушкилоти назарраси молиявӣ, камбудии мутахассисони баландихтисос ва инчунин норасоии таҷҳизоти муосири тиббӣ рӯ ба рӯ буд. Ин омилҳо дар маҷмӯъ ба сифати хизматрасониҳои тиббӣ ва дастрасии аҳоли ба он таъсири манфӣ расонидаанд.

Барномаҳое, ки аз соли 2017 роҳандозӣ шудаанд, махсусан барои пешгирии бемориҳои сироятӣ ва баланд бардоштани маърифати гурӯҳҳои осебпазир, аз ҷумла муҳочирон, таҳия гардидаанд. Ин барномаҳо тавассути маблағгузориҳои давлатӣ ва дастгирии созмонҳои байналмилалӣ амалӣ гардида, ба беҳтар намудани дастрасӣ ба иттилооти саҳеҳ ва кумакҳои тиббӣ нигаронида шудаанд. Аммо гарон будани хизматрасониҳои тиббӣ ва маоши паст боиси афзоиши муҳочирати мутахассисон ва идома ёфтани паҳншавии бемориҳо гардид.

Стратегияи солимии аҳоли барои солҳои 2021–2030, механизмҳои байнисоҳавӣ ва чораҳои маърифатӣ-гигиенӣ ба таҳкими мубориза бо бемориҳои сироятӣ нигаронида шудаанд. Ин стратегия самтҳои афзалиятноки фаъолиятро муайян намуда, барои ҳамоҳангсозии кӯшишҳои тамоми сохторҳои давлатӣ ва ҷамъиятӣ заминаи мусоид фароҳам меорад. Дар доираи стратегия, беҳтар намудани инфрасохтори тиббӣ, таҳкими заминаи кадрӣ ва ҷорӣ намудани технологияҳои муосир ҳамчун вазифаҳои калидӣ муайян гардидаанд.

Баррасии умумӣ тақозо мекунад, ки муносибати мураккаб бо ин мушкилот ва омодагии ҷомеа афзоиш ёбад. Барои ин зарур аст, ки тамоми захираҳои мавҷуда сафарбар карда шаванд, ҳамкориҳои байниидоравӣ

тақвият ёбанд ва иштироки фаъоли ҷомеа дар татбиқи ҷорабиниҳои пешгирикунанда таъмин гардад. Маҳз чунин тадбирҳо имкон медиҳанд, ки ҳифзи саломатии аҳолии Тоҷикистон ба сатҳи баланд бардошта шавад.

Диссертатсия дорои 4 хулосаи асосӣ мебошад, ки таҳлили таҳқиқотро ба таври мантиқӣ ҷамъбаст намуда, бо вазифаҳои муайяншуда дар қори илмӣ мутобиқ мебошанд. Ин хулосаҳо бо далелҳои таҳқиқотӣ асоснок шуда, ба рушди минбаъдаи соҳа ва таҳияи стратегияҳои нав дар самти тандурустӣ мусоидат мекунанд.

Илова бар ин, дар қори илмӣ 6 тавсияи амалӣ пешниҳод гардидааст, ки аз натиҷаҳои таҳқиқот бармеоянд ва дар асоси маълумоти илмӣ мукамал таҳия шудаанд. Ин тавсияҳо дорои асоснокии баланди методологӣ буда, бо назардошти талаботи амалии системаи тандурустӣ дуруст ва мухтасар ифода шудаанд.

Тавсияҳои пешниҳодшуда барои мутахассисони ҳадамоти аввалияи тиббӣ-санитарӣ ва ташкилкунандагони низоми тандурустӣ хеле муҳим мебошанд. Онҳо метавонанд дар тақмили усулҳои пешгирӣ, ташхис ва табобати бемориҳо, инчунин дар беҳтар намудани равандҳои идоракунии соҳаи тандурустӣ ва татбиқи сиёсати саломатии ҷамъиятӣ нақши назаррас дошта бошанд. Истифодаи ин тавсияҳо метавонад ба баланд бардоштани самаранокии хизматрасонии тиббӣ ва беҳбуди вазъи саломатии аҳоли мусоидат кунад.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия.

Аҳамияти илмӣ-амалӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки қорҳои анҷомшуда ба беҳтар намудани фаъолияти мутахассисони марказ(диспансер)-ҳои пешгирии бемориҳои пӯст ва узвҳои таносул мусоидат мекунанд. Дар ин раванд, саҳми муассисаҳои КАТС, марказҳои соҳавӣ ва намояндагони мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ (ҷамоатҳо) хеле муҳим арзёбӣ мешавад.

Илова бар ин, натиҷаҳои таҳқиқот барои татбиқи соатҳои иловагӣ ва факултативӣ дар барномаҳои таълимии синфҳои болоии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, литсейҳо, гимназияҳо, муассисаҳои миёна ва олии касбӣ (равияи ғайритиббӣ) аҳамияти хос доранд. Таҳқиқот ба ташаккули тарзи ҳаёти солим ва беҳтар намудани сатҳи огоҳӣ дар байни наврасону ҷавонон оид ба пешгирии сироятҳои зухравӣ мусоидат мекунад, ки дар заминаи таълим ва тарбияи солим аҳамияти назаррас пайдо менамояд.

Аҳамияти назариявии натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур дар асоси талаботи тибби собитшуда ба сабт расид. Инчунин бори аввал дар минтақаҳои ҷануби Ҷумҳурии Тоҷикистон самаранокии чорабиниҳои пешгирикунанда дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли, аз ҷумла муҳочирони меҳнатӣ ба асоси далелу рақамҳои қиёсии собитшуда таҳқиқу арзёбӣ шудаанд.

Муқаррароти назариявӣю методӣ ва дастурамалу тавсияҳое, ки пешниҳод мегарданд, дар баланд бардоштани савияи донишу малакаи касбии мутахассисони диспансерҳои пешгирии бемориҳои пӯсту зухравӣ, коршиносони марказҳои тиббию профилактикии зинаи аввали хизматрасонӣ тартиб ёфтаанд. Самтҳои афзалиятноки пешгирӣ муайян гашта, тавсияҳо оид ба пешгирӣ, ташхиси бармаҳалли бемориҳои зухравӣ ва бемориҳои соматикӣ, аз ҷумла омосҳои бадсифати узвҳои репродуктивӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли таҳия гардиданд.

Нашри натиҷаҳои таҳқиқ аз рӯи мавзӯи диссертатсия.

Маводи диссертатсия дар 11 кори илмӣ нашршуда инъикос ёфтааст, ки дар онҳо асосҳои илмӣ, методологӣ ва натиҷаҳои таҳқиқоти муаллиф муфассал баррасӣ шудаанд. Аз ин шумора, 6 мақолаи илмӣ ба рӯйхати маҷаллаҳо ва нашрияҳои рецензияшавандаи илмӣ дохил шуда, аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон (КОА ҚТ) тавсия шудааст.

Ин мақолаҳо таҳқиқоти муаллифро ба таври фарогир инъикос намуда, саҳми илмӣ корро дар рушди соҳа тасдиқ мекунад. Ин миқдор барои шарҳи натиҷаҳои асосии таҳқиқот ва пешниҳоди хулосаҳои илмӣ дар доираи дарёфти дараҷаи номзади илмҳои тиббӣ кофӣ буда, муҳимияти таҳқиқотро дар заминаи илми муосир ва амалӣ муайян мекунад.

Бо назардошти ин нашрияҳо, кори диссертатсионӣ дорои заминаи мукамал барои муҳокимаи илмӣ ва татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот дар амал мебошад. Инчунин, маводи нашршуда метавонанд ҳамчун манбаи муътамади илмӣ барои таҳқиқоти минбаъда ва такмили барномаҳои соҳавӣ истифода шаванд.

Мутобиқати барасмиядарории диссертатсия ба талаботи Комиссия. Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгу мебошад.

Бо вучуди баҳои мусбате, ки дар тақриз баён гардид, дар рисолаи мазкур баъзе камбудихо ба монанди имлои грамматикӣ қой доранд. Эродҳо ва камбудихои зикршуда, дар маҷмӯъ, аҳамияти назарию амалии диссертатсияи мазкурро коста намекунад ва ба муҳтавои кор таъсири манфи намерасонанд.

Дар натиҷаи тақризкунии ин рисола баъзе саволҳо ба миён омад, ки аз унвончу посух гирам:

1. Пасомадҳои тиббию иҷтимоии беморӣҳое, ки тавассути алоқаи чинсӣ интиқол меёбанд, кадомҳо мебошанд?
2. Дар чараёни иҷрои кори илмӣ масъалаҳои ахлоқӣ чӣ гуна риоя ва татбиқ карда шуданд?

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Курбонов Назаралӣ Талабович дар мавзӯи “Такмили тадбирҳо оид ба пешгирии беморӣҳои зухравӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли” аз рӯйи ихтисоси 14.02.03 – Сихатии ҷомеа ва тандурустӣ

пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои тиббӣ аз руи ихтисоси 14.02.03 – Сихатии ҷомеа ва тандурустӣ мебошад.

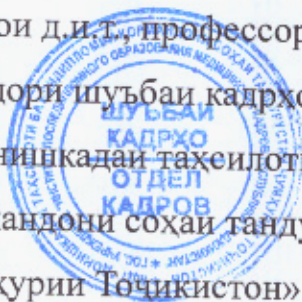
Муқарризи расмӣ

д.и.т., профессори кафедраи акушерӣ ва
гинекологии №1 МДТ «Донишқадаи таҳсилоти
баъдидипломии кормандони соҳаи
тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон» *С. Мух* С.М.Мухамадиева

Суроға: 734026, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, ноҳияи Сино,
к.Б.Ғафуров, х 32, х 23
Тел:(+992) 939999128
E-mail: saohon@mail.ru

Имзои д.и.т., профессор С.М. Мухамадиева – ро тасдиқ мекунам.

Сардори шуъбаи кадрҳои МДТ
«Донишқадаи таҳсилоти баъдидипломии
кормандони соҳаи тандурустии
Ҷумҳурии Тоҷикистон»

Ф. Хафизова

Ф.Хафизова

МДТ «Донишқадаи таҳсилоти баъдидипломии кормандони соҳаи
тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон» Суроға: 34026, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, ноҳияи Сино, хиёбони И.Сомони 59. Тел:(+992 37) 250310,
E-mail: gou@ipovszrt.tj

